

רבינו יוסף קארו, ומעתה כל האומה כולה למדת ופוסקת על פי ספר אחד, שמביא כל הדעות וכל המנהגים, זו התשובה הניצחת ביותר שנתן מרן ז"ל לגירוש ספרד: "אתם חשבתם על האומה רעה (לפורר אותה ולפרפר אותה) – אלקים חשבה לטובה, למען עשה כיום הזה להחיות עם רב". ואכן, שולחן ערוך אורח חיים סיימו מרן בכפר ביריא הסמוך לצפת בשנת חשב"ה (שט"ו) לטובה...

ספר אחד מקיף הכל וכולל הכל

מוסרים בשם הגר"א מוילנא זצ"ל, שכל המאורעות באלף השישי רמוזים בפרשיות ספר דברים, כל פרשה רומזת על מאה שנה, ובכן פרשת "עקב" רומזת על המאה השלישית לאלף השישי, ומה נאמר בה? ואהבך וברכך והרבך – "וברכך" עולה רמ"ה, זו השנה שנוול בה מרן בעל השולחן ערוך. לא יכולה להיות ברכה גדולה מזו ליהדות ספרד המושפלת והגועעת, הלאה מה כתוב: "כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה – ארץ נחלי מים, עיינות ותחומות יוצאים בבקעה ובהר" וגו', אין תיאור הולם מזה לערי צפת והגליל בא"י, לשם הגיעו גולי ספרד הראשונים. נכון שאתם נודדים ממקום אשר ישבו אבותיכם בו כאלפיים שנה, וקשה לכם לעזוב, אבל יש לכם ארץ טובה עוד יותר, ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד עיני יי' אלקיך בה – ראשי תיבות אבי"ע (אצילות בריאה יצירה עשיה), כמו שאמר המשורר האלקי: "שם השכינה שכנה לה, והיוצרך / פתח למול שערי שחק שערייך"...

הלאה בפרשת "ראה" – זו הפרשה המתאימה למאה הרביעית לאלף השישי, בה פורסם "השולחן ערוך" של מרן שממנו יצאה תורה לכל ישראל – מה כתוב: "אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון" – מרן! וההמשך "בארץ אשר נתן ה' אלקיך לך לרשתה" – רומז על מרן ז"ל שהוא מרא דארעא דישראל (זה שמעתי מחכם אחד). ובהמשך: "לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו – כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה". מה הכוונה? עד לפני שפורסם השולחן ערוך, כל רב פסק על פי ספרו, זה ע"פ הרא"ש וזה ע"פ הרשב"א וזה ע"פ הרמב"ם וזה ע"פ ספר האגור והאגודה, ונעשית תורה כתרי"ג תורות – מכאן והלאה לא תעשו כן איש ככל הישר בעיניו, יש לכל האומה ספר אחד מקיף הכל וכולל הכל. סוף סוף באתם אל המנוחה ואל הנחלה.

"קדירה דבי שותפי"

אחר פטירת מרן ז"ל ותלמידיו ותלמידי תלמידיו – נסתמנה ירידה ביהדות ספרד בארצות המזרח, בד בבד עם הופעת השבתאות באיזמיר, והאכזבה המרה שבאה אחריה, ומאידך ההשתקעות הגדולה של חכמי ספרד בתורת הסוד, עד שלפעמים בטרם למדו תורת העיון והפסיקה בחלכה, פונים אל תורת הח"ן – כל זה גרם ירידה ביהדות המזרח. עוד ישנם כוכבים נוצצים פה ושם, כמו הפרי חדש ופרי תואר, מחנה אפרים ושער המלך, ערך השולחן וברכי יוסף, ועוד גאוני עולם – אבל באופן כללי ניכרת ירידה בקרנה של יהדות ספרד מדור לדור, נוסף על זה, הרחוקות החדשות שחתחילו לנשב מצפון במאה הי"ט – דור ה"השכלה" – בדמות בית ספר כי"ח (כיחו וניעו) וכיוצא בו, וכמעט כלתה חררה.

חכמי ספרד, מרוב ענוותם ועניעותם, לא עמד רוח בחס להלחם נגד ההשכלה כמו שנלחמו בה חכמי אשכנז, ולפעמים גם זה היה לברכה – כי אין לנו ב"ה "אנטי-דתיים" כמו ביהדות אירופה,

אבל נעשתה יחדות חמורח מין "קדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא". חשרידים המעטים אשר חמשיכו בדרך התורה, חסו בצל ישיבות אשכנזיות ושכחו כמעט מסורת אבותיהם. לא מבטא ומסורת ולא מנהגים, לא לימוד העיון ולא פסיקת ההלכה, אין להם שפה משותפת עם אבותיהם, ועל אחת כמה וכמה עם בני הדור החדש. לדוגמא: יעידו הישיבות בארץ אשר על שמו של הגאון הצדיק רבי ברוך טולידאנו זצ"ל. ראשי הישיבות – מצאצאיו של הרב טולידאנו – מכריחים את חניכיהם לעשות "יחוד" כליל החופה מיד אחר שבע ברכות כמנהג האשכנזים, ונפשם יודעת מאד שאבי המשפחה זצ"ל וכל חכמי מרוקו לא נהגו כזה ויש להם יסודות נאמנים לסמוך עליהם – למה הם משנים את מנהג אבותיהם? אלא שכנראה הם חושבים לאמר: כל אשר לנו "ישן ומיושן" הוא, מתאים רק לשימור במוזיאונים, וכל אשר לאחינו האשכנזים קדש קדשים הוא, כהלכה למשה מסיני. אולם מתברר שהדבר הוא בחפץ. עד לפני 250 שנה לא ידעו אחינו האשכנזים מנהג זה של "יחוד" לא מיניה ולא מקצתיה, לא מהרי"ל ולא המשאת בנימין (תלמיד הרמ"א), לא בעל החפלאה ולא החתם סופר, באיזה כח יש להם הזכות לכפות מנהג חדש על תלמידים שלומדים בישיבה ע"ש ר' ברוך טולידאנו זצ"ל? תיקון...

גדול מרבן שמו

ראה הקב"ה את עוניה של יחדות ספרד, והחזיר את הגלגל קדימה. ובכן: בשנת "גדול מרבן שמו" (תרפ"א) בין כסה לעשור, י"ב בתשרי תרפ"א, בימים שכל ישראל מטוחרים ומכופרים (יום א' של סוכות הוא "יום ראשון לחשבון עוונות" כידוע) – ילד יולד לנו בן ניתן לנו, לר' יעקב עובדיה ז"ל בבבל נולד בן, שעתיד להאיר את שמשו של יחדות ספרד. הוא נימול סמוך ליום שמחת תורה, יום שקוראים בו "יורו משפטיך ליעקב" (יורו משפטיך בגימטריא תרפ"א, ליעקב אבי חבן. רמז שחבן חזה יורה חוקים ומשפטים צדיקים, ותורתך לישראל, ובן ארבע שנים עלה ארצה, כשם שיצא מרן ז"ל בגיל ארבע את ספרד ארץ מולדתו. למד בשקידה רבה בישיבת "פורת יוסף" בירושלים – הישיבה היחידה ליחדות חמורח בא"י בימים ההם – מפי רב רבנו, הגאון המופלא רבי עזרא עטייה זצ"ל, והשתלם בכתיבת שו"ת ופסקים מפי הגאון המקובל והפסקן רבי עובדיה הדאיד זצ"ל (מח"ס שו"ת ישכיל עבדי, ועוד). אולם עיקר עילוייו לא היה אלא מעצמו. בשעה שחבריו עטו אל הכדור והמשחקים, לא היה לעובדיה יוסף חקטן נחת רוח כי אם בשקידה על לימודו. עוד ספר ועוד ספר, עוד הערה ועוד קושיא, והיד רושמת בחן רב, בכתב פנינים, כל דבר שראתה העין בספרים למזכרת, ועוד ימים יבואו ויתגלה כל העושר הצפון הזה לעם ישראל.

כשרבינו שליט"א יושב בחדר הספרים שוכח את עצמו, והוא מנותק כליל מן העולם הזה, כך מסופר, שבחיותו נער היה מסתגר בספריה גדולה של בית הכנסת בירושלים, מחצות יום שישי עד כניסת השבת, פעם "שכח את עצמו" ונשאר שם מעיין בספרים עד שגמרו תפלת ערבית של שבת וסגרו את בית הכנסת, ופתאום ירד הלילה, והמלך "אסור ברהיטים". צעק פה ושם עד שבאו אנשים והודיעו לגבאי לפתוח את בית הכנסת. מאז נמסר לו המפתח, בכל שעה שירצה יבוא וילמוד, דומה, שעם המפתח הזה נמסרו לרבינו שליט"א כל מפתחות גזוי התורה והלכותיה, ופתח ואין סוגר וסגר ואין פותח...

וכן בכל חוזה"מ היה בורח מהבית שלא יבוא לקבל את ברכת החג. והיה מסתגר בבית כנסת חגי' יחזקאל רח' אדוניו חזקן מול היודים, ולמד מהבוקר עד 4-5 אחה"צ בלי שום ארוחה.